

Türkçe Şair Tezkirelerinin Kaynakları

Mehmet Nuri Çınarcı

Ankara 2016

Türkçe Şair Tezkirelerinin Kaynakları

Yazar

Mehmet Nuri Çınarcı

ISBN: 978-605-9247-46-7

1. Baskı

Aralık, 2016 / Ankara

100 Adet

Grafiker®

Yayınları

Yayın No: 204

Web: grafikeryayin.com

Kapak, Sayfa Tasarımı,

Baskı ve Cilt

Grafiker®

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

1. Cadde 1396. Sokak No: 6

06520 (Oğuzlar Mahallesi)

Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafiker@grafiker.com.tr

Web : grafiker.com.tr

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	7
GİRİŞ.....	9
1. TÜRKÇE ŞAİR TEZKİRELERİNİN KAYNAKLARI	
1.1. Yazılı Kaynaklar.....	15
1.1.1. Şairin Eser(ler)i.....	15
1.1.2. Müellifi Farklı Eser(ler).....	22
1.1.2.1. Şair Tezkireleri.....	25
1.1.2.2. Tarih Kitapları.....	36
1.1.2.3. Biyografik Eserler.....	43
1.1.2.4. Diğer Eserler.....	49
1.1.3. Tarihler.....	53
1.1.3.1. Söyleyen Kişi Bakımından Tarihler.....	54
1.1.3.1.1. Söyleyeni Belli Olan Tarihler.....	54
1.1.3.1.1.1. Şairin Kendi Söylediği Tarihler.....	54
1.1.3.1.1.2. Başka Bir Şairin Söylediği Tarihler.....	56
1.1.3.1.1.3. Tezkirecinin Söylediği Tarihler.....	58
1.1.3.1.2. Söyleyeni Belli Olmayan Tarihler.....	59
1.1.3.2. Aktardığı Bilgi Bakımından Tarihler.....	60
1.1.3.2.1. Şair Biyografilerine Dair Tarihler.....	60
1.1.3.2.2. Şair Biyografileri Dışında Bilgi Veren Tarihler.....	61
1.1.4. Mektuplar.....	63
1.1.5. Duvar Yazıları.....	65
1.1.6. Mezar Taşları.....	68
1.1.7. Mühürler.....	73
1.1.8. Şiir Mecmuaları.....	74
1.2. Sözlü Kaynaklar.....	76
1.2.1. Şairin Kendisi.....	76
1.2.2. III. Kişiler.....	81
1.2.2.1. İsmi Verilen III. Kişiler.....	82
1.2.2.2. İsmi Verilmeyen III. Kişiler.....	84
1.2.3. Toplumdan Edinilen Bilgiler.....	86

1.2.4. Rivayetler.....	90
1.2.5. Edebi Muhitler.....	92

2. TÜRKÇE ŞAİR TEZKİRELERİNİN MUKADDİMELERİNDE KAYNAK TESPİTİ VE SEÇİMİ

2.1. Herat Ekolü Tezkirelerinin Mukaddimelerinde Kaynak Tespiti ve Seçimi.....	98
2.2. XVI. Yüzyıl Tezkire Mukaddimelerinde Kaynak Tespiti ve Seçimi.....	101
2.3. XVII. Yüzyıl Tezkire Mukaddimelerinde Kaynak Tespiti ve Seçimi.....	107
2.4. XVIII. Yüzyıl Tezkire Mukaddimelerinde Kaynak Tespiti ve Seçimi.....	110
2.5. XIX. Yüzyıl Tezkire Mukaddimelerinde Kaynak Tespiti ve Seçimi.....	113

3. TÜRKÇE ŞAİR TEZKİRELERİNDE KULLANILAN KAYNAKLAR

3.1. Herat Ekolü Tezkirelerinin Bilgi Kaynakları.....	117
3.2. XVI. Yüzyıl Türkçe Şair Tezkirelerinin Kaynakları.....	124
3.3. XVII. Yüzyıl Türkçe Şair Tezkirelerinin Kaynakları.....	164
3.4. XVIII. Yüzyıl Türkçe Şair Tezkirelerinin Kaynakları.....	184
3.5. XIX. Yüzyıl Türkçe Şair Tezkirelerinin Kaynakları.....	220

4. TÜRKÇE TEZKİRELERDE KAYNAK ELEŞTİRİSİ

4.1. Sözlü Kaynaklara Yönelik Eleştiriler.....	244
4.1.1. Toplumdan Alınan Bilgilere Yönelik Eleştiriler.....	244
4.1.2. III. Kişilerden Alınan Bilgilere Yönelik Eleştiriler.....	247
4.1.3. Rivayetlere Yönelik Eleştiriler.....	248
4.2. Yazılı Kaynaklara Yönelik Eleştiriler.....	249
4.2.1. Müellifi Farklı Eserlere Yönelik Eleştiriler.....	249
4.2.1.1. Şair Tezkirelerine Yönelik Eleştiriler.....	249
4.2.1.2. Tarih Kitaplarına Yönelik Eleştiriler.....	257
4.2.1.3. Biyografik Eserlere Yönelik Eleştiriler.....	258
4.2.1.4. Ansiklopedik Eserlere Yönelik Eleştiriler.....	259
4.2.2. Tarihlerle Yönelik Eleştiriler.....	259

SONUÇ	261

KAYNAKLAR	263

DİZİN	269

**Dünyada bilinmeyen bir şey varsa
o da şairlerin kıssa ve tarihleridir.**

Devletşâh

ÖN SÖZ

Klasik edebiyatımızda şairlerin hayatları ile ilgili en eski ve en geniş bilgileri içeren kaynakların başında tezkireler gelmektedir. Tezkireci kendi döneminde ya da kendisinden önce yaşamış şairlerle ilgili bilgi toplarken yazılı ve sözlü birçok kaynaktan istifade eder. Kaynaklardan elde edilen bu malzeme, tezkirecinin kendine özgü tasnif usulü ve tezkire diliyle biyografik bir yapıt olarak hayat bulur. Bu bakımdan tezkirecilik, farklı bileşenleri belli bir üslup çerçevesinde sunan bir gelenektir. Bu gelenek içinde bir tezkirenin değeri aynı zamanda şairlerle ilgili bilgi verirken istifade ettiği kaynakların güvenilirliğine ve çeşitliliğine de bağlıdır. Bu nedenle herhangi bir şair için müracaat edilen tezkirenin kendisi kadar istifade ettiği kaynakların niteliği de önemlidir.

Bu çalışmamızda Anadolu'da ortaya çıkan tezkirecilik geleneğinin alt yapısını oluşturan Herat ekolü tezkirelerinden (Bahâristân, Devletşâh Tezkiresi, Mecâlisü'n-Nefâyis) başlayarak XIX. yüzyılda yazılmış Osmanlı sahası tezkirelerine kadar bu eserlerin şairlerle ilgili bilgi verirken hangi kaynaklardan istifade ettikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kaynak tespitinin Herat ekolü tezkirelerinden itibaren başlatılmasının sebebi ise bu tezkirelerin hem şekil hem de içerik bakımından Anadolu sahasında yazılan tezkirelere modellik etmiş olmalarıdır. XV. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar yazılmış Türkçe tezkirelerin kaynakları tespit edilirken bu kaynakların hangileri oldukları, mukaddimelerde kaynak seçimi ve tespitinin nasıl yapıldığı, yüzyıllar içerisinde kaynakların nasıl bir değişim ve gelişim çizgisi takip ettikleri, istifade edilen kaynakların hangi yönlerinin eleştirildiğine dair bilgi verilmiştir.

Bu çalışma ortaya koymaya çalışılırken XV. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar yazılmış olan şair tezkireleri taranmış ve tezkirecilerin istifa-
de ettikleri yazılı ve sözlü kaynaklar tek tek tespit edilmiştir. Tespit edilen bu kaynaklar belli bir tasnife tabi tutulmuş ve ismi verilen her kaynak için tezkirelerden örnekler verilmiştir. Kaynakların ana başlıkları ve alt başlıkları tespit edildikten sonra bu kez tezkirele-

rin yazılma gayelerinin anlatıldığı mukaddimelerde, tezkirecinin hangi kaynakları kullandığına dair yapmış olduğu tespitlere yer verilmiştir. Akabinde Herat ekolü tezkirelerinden başlamak suretiyle XIX. yüzyıla kadar yazılmış her tezkirenin şair biyografilerinde istifade ettikleri yazılı ve sözlü kaynakların bir dökümü yapılmıştır. Son aşamada ise tezkirecinin sözlü ve yazılı kaynakların yanlış bilgi aktarımına yönelik eleştirilerine ve bilgi düzeltimi için tavsiyelerine değinilmiştir. Şair tezkireleri ile ilgili böyle bir çalışmanın ortaya konulmasında beni teşvik eden ve her hususta benden desteklerini esirgemeyen hocam Prof. Dr. Muhsin MACİT'e çok teşekkür ederim.

Mehmet Nuri Çınarcı